

PROJEKT PODNEBNI CILJI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU NA GIMNAZIJI LAVA, ŠOLSKI CENTER CELJE

Climate Goals in Education Project at Lava Grammar School of Celje School Centre

IZVLEČEK

Na ŠC Celje, Gimnaziji Lava smo v šolskem letu 2022/2023 izvajali projekt Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju, ki je dijakom in zaposlenim ponudil mnogo aktivnosti s področja trajnostnosti. V okviru dejavnosti ZdravKo Dren, ki smo ji nadelo zdravo, malce hudomušno ime, in mnogih drugih dejavnosti smo spoznavali trajnostnostne kompetence, ki so tisti praktični vzvod pri podnebnih spremembah, ki smo jim priča vsakodnevno in močno vplivajo na naša življenja. S pomočjo zastavljenih aktivnosti smo se usmerjali k doseganju ciljev iz Agende 2030, ki je krovni dokument OZN v okviru doseganja globalne trajnostnosti.

Ključne besede: trajnostnost, ZdravkoDren, Agenda 2030, trajnostnostne kompetence

ABSTRACT

The Climate Goals and Topics in Education project was launched in 2022/2023 at the Lava Grammar School of the Celje School Centre, providing students and staff with various sustainability-oriented activities, such as ZdravKo Dren and many others. We developed sustainability competencies as a practical reaction to the substantial impact of climate change on our lives. Through our activities, we worked towards the goals of the UN's 2030 Agenda, the umbrella document for achieving global sustainability.

Keywords: sustainability, ZdravkoDren, Agenda 2030, sustainability competencies

UVOD

Gimnazija Lava je celjska, mestna gimnazija, ki danes šteje 530 dijakov in 42 zaposlenih. Je del velikega Šolskega centra Celje, kjer se na hodnikih srečujejo dijaki petih srednjih šol in študenti višješolskega izobraževanja. V viziji naše šole piše, da bo odprta, napredna skupnost, ki se bo razvijala s sodelovanjem dijakov, učiteljev in staršev ter v povezovanju z ožjim in širšim okoljem. V njej bodo dijaki v največji možni meri razvili svoje sposobnosti in pridobili znanje za nadaljnje izobraževanje ter življenje. Dijakom omogočamo, da poleg splošne razgledanosti, ki jo pridobijo z izobraževanjem v dveh gimnazijskih programih (gimnazija ali tehniška gimnazija), tudi razvijajo svoje sposobnosti v skladu z njihovimi interesi (pri rednem pouku in interesnih dejavnostih) ter tako ne pridobivajo le znanja, temveč si širijo kulturno obzorje, tudi razvijajo lastno ustvarjalnost in poustvarjalnost ter pozitiven odnos do sebe in do okolja.

TRAJNOSTNOST NA NAŠI ŠOLI

V Strategiji razvoja Slovenije (Šooš, 2017) že v uvodu piše, da »živimo v času, ko se spoprijemamo s številnimi izzivi in dolgoročnimi trendi s pomembnimi posledicami« (Šooš, 2017, str. 5). Vsakodnevno opažamo aktualno dogajanje v naši okolici, ki nam sporoča, da je temu res tako. Z veliko zamudo pri ukrepanju se lotevamo perečih okoljskih problemov, ki bodo še posebej za naše naslednike velik izziv. Da bi našo mladino bolje pripravili na te »negotove« čase, smo na pripravi vsebinski program za projekt iz področja trajnostnosti, ki ga je razpisal Zavod RS za šolstvo ob podpori MVI ter MOPE. Z mladino se v sklopu rednega pouka pogosto srečamo z aktualnimi problemi okolja, v katerem živimo, tako so s teoretičnim reševanjem problemov dokaj dobro podkovani, šibkejši pa so na področju delovanja in aktualnega soočanja s problemi, na katere naletijo. Pogosto sta opažena tudi apatičnost in občutek nemoči, še posebej, kadar gre za kompleksnejše globalne probleme, kot so npr. podnebne spremembe. V sklopu

► PREGLEDNICA 1: Področja trajnostnih kompetenc

PODROČJE	KOMPETENCA	OPISNIK
1. Poosebljanje vrednot trajnostnosti	1.1 Vrednotenje trajnostnosti	Razmisliti o lastnih vrednotah; prepoznati in pojasniti, kako se vrednote razlikujejo med ljudmi skozi čas, ter hkrati kritično oceniti, kako so usklajene z vrednotami trajnostnosti.
	1.2 Podpiranje pravičnosti	Podpirati enakopravnost in pravičnost trenutne in prihodnje generacije ter se učiti o trajnostnosti od preteklih generacij.
	1.3 Promoviranje narave	Priznavati, da smo ljudje del narave, in spoštovati potrebe ter pravice drugih vrst živih bitij in narave same, da bi povrnili in obnovili zdrave ter odporne ekosisteme.

Vir: Bianchi, G., Pisiotis, U., in Cabrera, M. (2023). *GreenComp: evropski okvir kompetenc za trajnostnost: poročilo skupnega raziskovalnega središča v okviru znanosti za politiko: prevod. Zavod RS za šolstvo.*

Agende 2030, ki je krovni dokument razvoja, je navedenih 17 ciljev, ki se dotikajo področja trajnostnega razvoja in so hkrati neposredno povezani z našim vsakodnevnim delovanjem. Cilji trajnostnega razvoja se mladim zdijo oddaljeni, težko dosegljivi, na trenutke težko razumljivi. Z znanjem, ki ga imajo, teže transformirajo zapisani cilj v aktualni problem, na katerega morda imajo vpliv.

ŠC Celje, skupaj z Gimnazijo Lava, tvori veliko skupnost, ki je v smeri trajnostnosti delovala še pred časom projekta Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju. V samem začetku izvajanja aktivnosti je šola ponujala možnosti udeležbe svojim zaposlenim na različnih aktivnostih in izobraževanjih iz sklopov ohranjanja in krepitev zdravje, trajnostnega razvoja, okoljskega ozaveščanja itd. Sčasoma so se te dejavnosti povezale v skupno krovno aktivnost, imenovano ZdravKo Dren, iz primere »zdrav kot dren«. Dijaki so lahko sodelovali in se udeleževali v mnogo aktivnostih (čistilne akcije, skrb za šolski vrt itd.) in raznih obšolskih dejavnostih iz okoljskih, trajnostnih tem. Šola se je lotila energetske sanacije in prenove z zamenjavo in obnovo kotlovnice, zamenjavo energetske varčnejših oken in drugih sanacij. Uvedli smo ločeno zbiranje odpadkov, počasi prehajamo na »brezplastično« šolo.

S projektom Podnebni cilji v VIZ smo na šoli dobili možnost nadgradnje obstoječih aktivnosti, ki so se že dobro prijele v našem delu. Naš načrt izvedbe projekta smo si zamislili v naslednjih treh sklopih: zdravje in dobro po-

čutje – ZdravKo-Dren, odgovorna poraba in proizvodnja ter podnebni ukrepi. Dejavnosti smo poskušali zasnovati tako, da se bodo čim bolj prepletale in povezovale, hkrati pa spodbujale razvijanje trajnostnih kompetenc (Bianchi idr., 2023), ki mladini približajo in poenostavijo razumevanje osnovnih sedemnajstih ciljev trajnostnega razvoja. Če bi povzela celoletno delovanje in seštela vso dogajanje v sklopu projekta, bi skoraj zagotovo lahko trdila, da smo zajeli vsa štiri področja trajnostnih kompetenc, ki jih opredeljuje okvir GreenComp, in znotraj njih vse posamične kompetence. Najširše smo zagotovo zajeli 1. področje v smislu poosebljanja vrednot trajnostnosti, kjer smo najmočnejše podprli kompetenco vrednotenje trajnostnosti 1.1 in promoviranje narave 1.3 (glej Preglednico 1).

V sklopu drugega področja sprejemanja kompleksnosti v trajnostnosti smo se najbolj približali kompetenci kritičnega mišljenja 2.2 in formuliranju problema 2.3, kjer smo na podlagi posamičnih geografskih problemov poskusili predvideti rešitev le-tega (Preglednica 2).

Tretje področje trajnostnih kompetenc, kjer nas opominjajo na zamišljanje trajnostnosti prihodnosti smo najboljše spoznali s kompetenco 3.1 pismenosti za prihodnost, bežno pa smo se dotaknili vseh (Preglednica 3).

V sklopu zadnjega področja trajnostnosti kompetenc evropskega okvirja, kjer se kompetence dotaknejo ukrepanja za trajnostnost, smo predvsem okrepili kompetenco

► PREGLEDNICA 2: Področja trajnostnih kompetenc

PODROČJE	KOMPETENCA	OPISNIK
2. Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti	2.1 Sistemsko mišljenje	Pristopiti k problemu trajnostnosti z vseh strani; upoštevati čas, prostor in kontekst, da bi razumeli medsebojen vpliv elementov znotraj sistemov in med njimi.
	2.2 Kritično mišljenje	Vrednotiti informacije in argumente, prepoznati predpostavke, podvomiti o statusu quo in razmisliti o tem, kako osebna, družbena in kulturna ozadja vplivajo na mišljenje ter sklepanje.
	2.3 Formuliranje problema	Formulirati trenutne ali potencialne izzive kot problem trajnostnosti v smislu zahtevnosti, vpletenih oseb, časovnega in geografskega obsega, da bi prepoznali primerne pristope k napovedovanju in preprečevanju problemov ter k blažitvi obstoječih problemov in prilagajanju nanje.

Vir: Bianchi, G., Pisiotis, U., in Cabrera, M. (2023). *GreenComp: evropski okvir kompetenc za trajnostnost: poročilo skupnega raziskovalnega središča v okviru znanosti za politiko: prevod. Zavod RS za šolstvo.*

► PREGLEDNICA 3: Pregled trajnostnih kompetenc

PODROČJE	KOMPETENCA	OPISNIK
3. Zamišljanje trajnostnih prihodnosti	3.1 Pismenost za prihodnost	Zamisli si alternativne trajnostne prihodnosti, tako da si predstavljamo in razvijemo alternativne scenarije ter prepoznamo korake, ki so potrebni za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
	3.2 Prilagodljivost	Obvladati prehode in izzive v kompleksnih situacijah, povezanih s trajnostnostjo ter sprejemati odločitve glede prihodnosti ob upoštevanju negotovosti, dvoumnosti in tveganj.
	3.3 Raziskovalno mišljenje	Prevzeti odnosni način razmišljanja z raziskovanjem in povezovanjem različnih disciplin, s pomočjo ustvarjalnosti in eksperimentiranja z novimi idejami ali metodami.

Vir: Bianchi, G., Pisiotis, U., in Cabrera, M. (2023). *GreenComp: evropski okvir kompetenc za trajnostnost: poročilo skupnega raziskovalnega središča v okviru znanosti za politiko: prevod. Zavod RS za šolstvo.*

4.3 ki opisuje individualno iniciativo v smislu prepoznavanja možnosti lastnega potenciala k aktivnemu prispevanju za izboljšanje možnosti za skupnost in planet (Preglednica 4).

PROJEKT PODNEBNI CILJI IN VSEBINE V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU NA GIMNAZIJI LAVA

Področje zdravja in dobrega počutja.

V okviru prvega sklopa, ki se nanaša na zdravje in dobro počutje, smo si izbrali vsebine, ki holistično vključujejo naš šolski center in zajamejo zaposlene kot tudi dijake. Organizirali smo tradicionalni slovenski zajtrk za vse dijake in zaposlene in poskrbeli za praktične delavnice samostojne priprave zdravih zajtrkov.

V sklopu športnih aktivnosti smo pripravili različne aktivnosti za zaposlene kot tudi dijake (joga, plesne delavnice itd). Trajnostnostne delavnice in aktivnosti s področja krožnega gospodarstva so postale redne aktivnosti. Z aktivnostmi smo se dotaknili ciljev iz Strategije razvoja Slovenije 2030, iz sklopa aktivnega in zdravega življenja. Krepili smo trajnostne kompetence iz sklopa 1.3 promoviranje narave.

Krožno gospodarstvo

V sklopu odgovorna raba in proizvodnja smo si zadali nekaj nalog. Zaradi naraščajoče uporabe plastike in velike količine odpadkov smo se odločili za namestitev pitnika za vodo, ki je priključen na vodovodni sistem, s čiščenjem in filtracijo vode pa imajo dijaki ves čas na voljo pitno vodo, ki je hladna

in neoporečna. Za vse zaposlene in dijake smo nabavili tudi ekološko prijaznejše stekleničke za vodo za večkratno uporabo in s tem zmanjšali pretirano uporabo plastenk. Z veseljem beležimo, da dijaki bolj redno k pouku prinašajo naše stekleničke in si namesto sokov vodo točijo na pitniku v pritličju.

Vzpostavili smo tudi točko daj/dam – prostor, kjer lahko pustimo reči, ki jih več ne potrebujemo, da jih vzame in uporabi kdo drug. S tem sklopom krepimo kompetence krožnega gospodarstva. V sklopu krožno gospodarstvo implementiramo cilje iz Strategije razvoja Slovenije 2030 s področij nizkoogljično krožno gospodarstvo in trajnostno upravljanje naravnih virov. Iz Agende 2030 se naš cilj pokriva s ciljem 12, zagotoviti trajnostne načine proizvodnje in porabe. Naše aktivnosti se v tem sklopu pokrivajo tudi s krepitvijo kompetenc iz sklopov 1.1 vrednotenje trajnostnosti in 1.3 promoviranje narave, 2.1 sistemsko mišljenje in 4.3 individualna iniciativa. V teku projekta smo redno skrbeli tudi za obnovo naše šolske grede, kjer sezonsko zasadimo nove sadike zelišč enoletnic in medonosnih rastlin ter skrbimo za vzdrževanje trajnic in splošnega videza vrta. Nov videz smo podarili tudi hotelu za žuželke, ki smo ga umestili poleg naše grede z medovitimi rastlinami. V času zorenja in cvetenja smo sproti pobirali pridelke zelišč, jagodičevja, čajev in jih uporabili za izdelavo izdelkov, ki jih delimo z našimi sodelavci in gosti kot ekološka, lastnoročno izdelana darila. Z lastnim angažiranjem in izdelavo krepimo naše ročne spretnosti, s kratkim prenosom z vrta do laboratorija ali učilnic, kjer pridelano uporabimo za predelavo, pa poskrbimo za kratke transportne verige, izničiemo negativne vplive plastičnega pakiranja in stroškov transporta ter poskrbimo za dodano vrednost proizvodov. S pomočjo učiteljev likovnega

► PREGLEDNICA 4: Pregled trajnostnih kompetenc

PODROČJE	KOMPETENCA	OPISNIK
4. Ukrepanje za trajnostnost	4.1 Politična angažiranost	Krmariti po političnem sistemu, določiti politično odgovornost za netrajnostno ravnanje in zahtevati učinkovite politike za trajnostnost.
	4.2 Kolektivno ukrepanje	Ukrepiti za doseganje sprememb v sodelovanju z drugimi.
	4.3 Individualna iniciativa	Prepoznati lasten potencial za trajnostnost in aktivno prispevati k izboljšanju možnosti za skupnost in planet.

Vir: Bianchi, G., Pisiotis, U., in Cabrera, M. (2023). *GreenComp: evropski okvir kompetenc za trajnostnost: poročilo skupnega raziskovalnega središča v okviru znanosti za politiko: prevod. Zavod RS za šolstvo.*

pouka izdelamo embalaže, v katerih shranimo naše izdelke. Ob pomoči učiteljev naravoslovja smo do zdaj izdelali/priredili mila, hidrolate, eterična olja itd., ki jih uporabljamo kot naša ekološka darila, jih ponudimo na bazarju itd.

Digitalne kompetence smo razvijali ob delavnicah izdelave photobooth enote, ki bo od lani dalje skrbela za ekološke (e-fotografije) naših udeležencev, saj bo šoli pripomogla k enostavnejšemu beleženju spominov, ki nastajajo tekom naših dogodkov. S tem sklopom smo podprli drugi cilj iz Strategije razvoja Slovenije 2030 ki se nanaša na znanje in spretnosti za kakovostno življenje in delo, in cilj 4 iz Agende 2030: Vsem enakopravno zagotoviti kakovostno izobrazbo ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja za vsakogar. Okrepili smo tudi trajnostno kompetenco v sklopu 3.1 pismenost za prihodnost. Kakor se za trajnostni projekt spodobi, pa so na seznamu tudi dejavnosti, ki vključujejo spretnostne veščine in obnovitev dejavnosti, tudi v sklopu ohranjanja kulturne dediščine – šiviljstvo, ročne spretnosti, krojenje, obnova starih lesenih reči, ponovna uporaba elektronskih predmetov.

Dejavnosti s področja trajnostne mobilnosti, ki se navezujejo na Agendo 2030 v sklopu cilja 12 – trajnostni načini proizvodnje in porabe – in Strategijo razvoja Slovenije 2030 v sklopu cilja 8, ki je namenjen nizkoogljičnemu trajnostnemu gospodarstvu, smo zapeljali v aktivnosti, kot sta recimo v službo in v šolo potujemo peš ali s kolesom, vpeljujemo »car sharing«, kjer si s sodelavci delimo avtomobil za prihod v službo, uporabljamo trajnostni promet ali uporabo javnega transporta poleg tega pa za službene poti uporabljamo službene avtomobile, med katerimi je tudi en električni. Naše dejavnosti s področja trajnostne mobilnosti so krepile tudi zgoraj opredeljene trajnostne kompetence s področja 2.1 sistemskega mišljenja in 4.2 kolektivnega ukrepanja.

Zgoraj navedene dejavnosti smo neposredno povezali s preostalima sklopoma. Uvedli smo t. i. trajnostne ekskurzije, kjer smo si zadali cilj, da bomo le-te umestili v itinerarje, koder je možno potovati z vlakom ali medkrajevno povezavo. Ker je velika večina dijakov vozačev, že imajo vozovnice za avtobus ali vlak, tako je taka vožnja zanje dejansko brezplačna in so

cene ekskurzij nižje. Prednost imamo, ker smo mestna šola, kjer imamo na voljo dobro prometno povezavo z okolico, dijaki tudi cenijo okoljsko komponento takih ekskurzij. V podobnem rangu smo tudi za izmenjave Erasmus+ predvideli čim bolj okolju prijazne načine transporta, saj je smiselno izkoristiti dobre povezave v lokalnem prometu, kjer so le-te prisotne. Praktični primer izvedbe bolj ekoloških in okolju prijaznejših pristopov so naše službene poti, ki se v okvirih zmožnosti selijo na javni transport. Tako so se naši zaposleni in Erasmus+ udeleženci na izmenjavah medkrajevno prevažali z lokalnimi prevozi in tako pripomogli k zmanjšanju ekološkega odtisa. Naslednji primer dobre prakse je pot dijakov mednarodnega oddelka na dnevno izmenjavo na šolo na Ptuj, kamor potujejo z vlakom. Na podobne načine po novem izvajamo tudi večino ekskurzij in poti.

SKLEP

Naš projekt je uspešno zaključen po intenzivnem letu aktivnega dela. Z zavzetostjo, ki smo jo doslej kazali, nameravamo nadaljevati delo na tem področju. Skrbno bomo vzdrževali dejavnosti, ki so se dobro obnesle. Ko se ozremo nazaj na začetek izvajanja, ne bi spremenili ničesar. Projekt smo temeljito načrtovali in ga uspešno izpeljali v okviru predvidenih časovnih in finančnih okvirov. Z našimi aktivnostmi znotraj projekta smo uresničili tudi nekatere cilje, ki jih je postavila skupnost OZN v Agendi 2030 (Agenda 2030, 12) kot osrednje cilje. S sodelovanjem v projektu smo se dotaknili cilja 3: *Poskrbeti za zdravo življenje in spodbujati splošno dobro počutje v vseh življenjskih obdobjih*. Z zmanjševanjem stroškov s področja logistike in porabe smo zadostili tudi cilju 12: *Zagotoviti trajnostne načine proizvodnje in porabe*. Neposredno smo izpolnili tudi cilj 13: *Sprejeti nujne ukrepe za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam*. V sklopu projekta bi lahko izpostavila še cilja 16 in 17, ki pa vse skupaj povežeta v smiselno enoto. To sta: cilj 16: *Spodbujati miroljubne in vključujoče družbe za trajnostni razvoj, vsem omogočiti dostop do pravnega varstva ter oblikovati učinkovite, odgovorne in odprte ustanove na vseh ravneh* in cilj 17: *Okrepiti načine in sredstva za izvajanje ciljev ter oživiti globalno partnerstvo za trajnostni razvoj*.

Projekt „Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju“ je na naši šoli prinesel številne nove in izboljšane dejavnosti, ki smo jih s pomočjo projekta uspešno izvedli. Prinesel nam je nove priložnosti za nadgradnjo obstoječih dejavnosti ter se izkazal kot priljubljen med dijaki in zaposlenimi. S pomočjo tega projekta smo se lahko v šoli učinkovito odzvali na podnebne spremembe, kakovostno krepili in razvijali trajnostne kompetence in tako na področju trajnostnosti prispevali k skupnemu dobremu. V nasprotju s številnimi drugimi projekti je omogočil praktičen prispevek, ki je koristil tako dijakom kot tudi zaposlenim. Vsi si iskreno želimo nadaljevanja tega projekta.

VIRI IN LITERATURA

Bianchi, G., Pisiotis, U., in Cabrera, M. (2023). *GreenComp: evropski okvir kompetenc za trajnostnost: poročilo skupnega raziskovalnega središča v okviru znanosti za politiko: prevod*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/greengcomp.pdf>

Portal GOV.SI. *Spremenimo svet: Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030*. <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/uresnicevanje-agende-2030/>

Šooš, T. (ur). (2017). *Strategija razvoja Slovenije 2030*. Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko.

► SLIKA 1: Priprava zdravega zajtrka